

Posudek diplomové práce

Název práce: Formy vnitřní diferenciaci a jejich zohlednění v učebnicovém souboru Berliner Platz Neu 1

Autorka práce: Bc. Martina Kolbabová

Vedoucí práce: Mag.phil. Christiane Poimer

Oponentka: PaedDr. Dagmar Švermová

Akademický rok: 2019/2020

Diplomová práce Bc. Martiny Kolbabové se zabývá problematikou **vnitřní diferenciaci** a jejím praktickým uplatněním ve výukovém materiálu *Berliner Platz Neu 1*. Ve výuce se běžně setkáváme s heterogenními skupinami žáků, ale v souvislosti s umocněním integračních tendencí a zaváděnou inkluzí, tj. začleňováním do běžného výukového proudu jak žáky-cizince/migranty, tak žáky s určitými znevýhodněními, stalo se téma diferenciaci a individualizace výuky nanejvýše aktuální a mělo by být zohledněno, mj. rovněž v koncepci výukových médií. **Cílem** práce bylo zjistit, zda a do jaké míry jsou v předmětném učebnicovém souboru prvky vnitřní diferenciaci uplatněny a jaké formy, resp. prostředky diferenciaci autoři zvolili. Za tímto účelem, z široké škály výzkumných metod, vybrala diplomantka **metodu analýzy**. I když se výsledky analýzy vztahují k výše uvedenému učebnicovému souboru, přesto lze některé **závěry** analýzy **zevšeobecnit** a autorkou použité postupy **aplikovat** i na analýzu jiných výukových materiálů jako “vodítka” pro učitele v případě výběru vhodného výukového materiálu pro danou žákovskou skupinu.

Diplomová práce je členěna na dvě hlavní části: část teoretickou, ve které autorka na základě prostudované literatury rozlišuje diferenciaci na **vnější** a **vnitřní** a oba pojmy definuje a dále představuje základní **formy diferenciaci**. V části praktické autorka podrobuje analýze učebnicový soubor *Berliner Platz Neu 1* a na základě této analýzy vyvozuje závěry.

V kapitole 2 se autorka zamýšlí nad různými **formami** a **aspekty heterogenity**, vysvětluje pojem “intraindividuelle Unterschiede”, se kterým pracují někteří zahraniční didaktici (např. Geist, H. Scholz, I.). Lze ovšem připomenout také naše pedagogy a psychology, kteří se otázkami “individua”, a z toho plynoucími “individuálními rozdíly”, zabývali. Z pohledu historického je možné připomenout J. A. Komenského, ze současných didaktiků např. Průchu, Walterovou, Maňáka a další. Za podstatné, vzhledem k učebním činnostem žáků a **volbě** adekvátních **učebních strategií**, lze považovat jak socio-kulturní a ekonomický aspekt, někdy propojený s národní a náboženskou identitou, tak individuální nadání, vlohy a talent, či naopak deficit v duševním a tělesném vývoji. Autorka diplomové práce zmiňuje motivační činitele a další faktory, které mohou do značné míry ovlivnit efektivitu výuky a její výsledky. Zajímavý pohled přináší např. Brand, T. a Brandl, F., kteří staví vedle sebe individualizaci, inkluzi a diferenciaci.

Kapitola 3 přináší vymezení pojmů vnější a vnitřní diferenciaci, seznamuje s **cíli diferenciaci**, rozlišuje dle Baurmanna ze Zemského institutu pro školu a další vzdělávání ze Soestu čtyři dimenze diferencované výuky narozdíl od jiných autorů (Bönsch, M., Paradies, L. a Linser, H.-J.), kteří se zaměřují na podporu v oblasti **obsahové** (rozlišení základního a rozšiřujícího obsahu učiva), **didakticko-metodické**, **sociálně-personální** a **organizační** související s plánováním výuky a konstrukcí diferencované vyučovací jednotky, avšak příklad tzv. volitelného předmětu není vhodný pro demonstraci vnitřní diferenciaci (viz s. 24). Müller, F. rozlišuje mezi kvalitativní a kvantitativní diferenciací propojenou s individuálním rozhodováním samotných žáků o výběru úkolů s “nasazením” vlastního tempa a zřejmě i počtu řešených úloh.

V kapitole 4 představuje diplomantka na základě studia odborné literatury **formy vnitřní diferenciaci**, které autorka klasifikuje např. jako: sociální, didaktická, obsahová,

cílem určená a na základě pohlaví, (sociálního) původu, osobních aspektů. Za důležitou Bc. Kolbabová správně považuje diferenciaci metodickou, ve které bude hrát důležitou **roli učitel**, jeho pedagogické zkušenosti, didakticko-metodické mistrovství, tj. vhodná volba organizace vyučovací hodiny a jejích forem, výběr výukových materiálů, ale i empatie v chápání problémů jednotlivých žáků a jeho osobní angažovanost a citlivý přístup.

Samostatná kapitola 5 je věnována **roli učebnice, resp. učebnicového souboru, Berliner Platz Neu 1**, v souvislosti s nabídkou možností diferencovaného přístupu. Zde vychází autorka především z příspěvků G. Neunera a H. Funka, německých autorů, kteří se zabývali analýzou učebnic. Zejména pan prof. Neuner vytvořil obecně platný **katalog kritérií (Zur Lehrwekrkanalyse)**, ze kterého je možné při analýze vycházet. Rovněž by bylo možné využít pro srovnání z práce H. J. Krumma a jeho katalogu kritérií výběru učebnic a dalších autorů (kromě tzv. Stockholmského katalogu kritérií, tzv. Mannheimského katalogu B. Kasta a G. Neunera, katalogu D. Meijera a E. M. Jenkinsové, který se více zabývá otázkami zařazení reálií a sociokulturních prvků a problematikou interkulturality obecně, popř. rovněž i Norimberského katalogu k učebnicím pro počáteční výuku)*. Nicméně kritéria zvolená v diplomové práci jsou pro další praktické zpracování parciální analýzy dostačující (analýzy zaměřené na nabídku možností vnitřní diferenciaci).

Kapitola 6 **představuje** všechny **součásti** předmětného výukového **materiálu** rovněž i z pohledu autorky, která s tímto učebnicovým souborem ve výuce na soukromém Gymnáziu Amazon v Praze 1 pracuje. Na tuto kapitolu navazuje přímo kapitola 7, ve které se autorka snaží “vyrovnat” s proklamacemi autorů uváděné v **metodické příručce** v souvislosti s diferenciací výuky a **konfrontovat** je s **realizací** diferenciaci v **učebnici** a **pracovním sešitě**. Bc. Martina Kolbabová kvantifikuje jednotlivá doporučení z příručky a dochází ke zjištění, že sice počet uplatněných diferenciacních možností je dostatečný (v 1. díle je 44 návrhů), ale většina se týká výkonnostní diferenciaci, zaměřené především na žáky s lepšími učebními předpoklady. V jednostrannosti diferenciaci a jejího zacílení na pouze jednu skupinu učících se, spatřuje autorka jistý nedostatek.

V 8. kapitole (ve druhé části analýzy učebnicového souboru) jsou prezentovány **pohledy** na diferenciaci z hlediska **pedagogického**, kde dominuje analýza zaměřená na rozsah plnění cílů (RVP G?) a obsahu výuky (diferencované přístupy k probíranému učivu), a **sociálního**, kde jsou analyzovány diferenciacní snahy směrem k zájmům a zkušenostem žáků s prezentovaným tématem, včetně interkulturních aspektů. Se závěry formulovanými autorkou se lze ztotožnit. Tento učebnicový soubor i řada dalších výukových materiálů nemůže plně zohlednit současné tendence související s diferenciací a bude vždy záležet na učiteli, jaké doplňkové materiály využije, jaké didakticko-metodické postupy bude preferovat vzhledem k dané heterogenní skupině žáků. Každá osvěta v tomto směru je užitečná a proto i snahy autorky diplomové práce vypořádat se s tímto fenoménem lze uvítat.

Závěrem: Diplomová práce autorky Bc. Martiny Kolbabové je psána německy, obsahuje abstrakt a klíčová slova v němčině a angličtině a závěr v němčině a stručné shrnutí v češtině. Rozsah práce je 102 stran včetně bibliografie.

Práce je logicky uspořádána, teoretická část je zpracována na základě dostatečného množství odborné literatury. Po formální stránce splňuje předložená práce požadavky, drobné překlepy nesnižují výrazně celkovou hodnotu zpracované problematiky (s. 24, 63...). Diplomovou práci lze doporučit k obhajobě s navrženým hodnocením **v ý b o r n ě - v e l m i d o b ř e**.

Otázka k obhajobě:

Vzhledem k tomu, že jste se nevěnovala v teoretické části práce metodologii výzkumu, uveďte prosím další možnosti, kromě analýzy výukového materiálu, které by bylo možné využít v souvislosti s problematikou jak vnější, tak vnitřní diferenciaci.

V Praze dne května 2020

PaedDr. Dagmar Švermová

* poznámka oponentky

